

RƏQƏMSAL KİTABXANALARIN DİSTANT TƏHSİLİN DƏSTƏKLƏNMƏSİNDƏ ROLU

Nazlı Həsənova

*BDU, Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti,
texnika üzrə fəlsəfə doktoru*

Həm ənənəvi, həm də rəqəmsal kitabxanaların təhsildə üç rolu vardır: məlumat əldə etmək üçün böyük həcmli informasiya mübadiləsi, ideyaların qorunması və tədris məqsədilə istifadəçiləri bir araya gətirmək üçün maarifləndirmək. Rəqəmsal kitabxanalar tərəfindən təşkil edilmiş və saxlanılan elektron mənbələrin mövcudluğu olmadan, elektron tədris resurslarına giriş mümkün deyildir. Pandemiya dövrü təhsil prosesinin yenidən qurulması məsələsi aktuallaşmış, distant təhsilin reallaşdırılması üçün müxtəlif texnologiyaların inteqrasiyasını labüd etmişdir. Müasir dövrdə təhsilin internet qlobal şəbəkəsi vasitəsilə həyata keçirildiyi elektron təlim mühitində kitabxana xidmətlərinin genişlənməsi və distant təhsili dəstəkləməsi imkanları yaranmışdır. Yeni informasiya və kommunikasiya texnologiyaları, eləcə də yeni təhsil modelləri kitabxanaçılardan resursları və xidmətləri inkişaf etdirmək, idarə etmək və çatdırmaq yollarını yenidən qiymətləndirmələrini tələb edir.

Rəqəmsal kitabxanalar sadəcə məlumat obyektləri toplusu və əlaqəli idarəetmə vasitələri kimi deyil, məlumatların yaradılması və yayılması, istifadəsi və qorunub saxlanmasının bütün dövrlərini dəstəkləyən resurlar, xidmətlər və insanları bir araya gətirən bir mühit kimi qəbul edilməlidir. Rəqəmsal kitabxanaların distant təhsilə dəstək verə biləcəyi hədəflər aşağıdakılardır:

- tələbə fəaliyyətini yaxşılaşdırmaq;
- İnternet əsaslı tədris resurslarının miqdarını, keyfiyyətini və əhatəliliyini artırmaq;
- tələbələr, müəllimlər və başqa istifadəçilər üçün bu resurslara əlçatanlığı asanlaşdırmaq.

Rəqəmsal kitabxananın dəstəklədiyi tədris resursları çeşidinə tədris planları və mühazirə mətnləri, tədris proqramları, fənn sillabusları, fərdi iş mövzuları, kompüter proqramları, modelləşdirmə, simulyasiya və ağıllı tədris sistemləri, layihə əsaslı təlim üçün alətlər, təhsil tədqiqatlarının nəticələri, tələbələrin sərbəst fəaliyyətləri üçün müxtəlif məlumatlar və multimedia vasitələri aiddir. İnformasiya texnologiyalarının inkişafı nəticəsində İnternet qlobal şəbəkəsinə çıxışı olan müasir kitabxanalar informasiyanın yayılması üçün elektron mühitdən və veb səhifənin xidmətlərindən istifadə

edirlər. Distant təhsilin dəstəklənməsində kitabxananın veb saytı kitabxanaya istifadəçilərin cəlb edilməsi üçün marketinq sahəsi olaraq çıxış edir. Kitabxana sisteminə uyğun gələ biləcək marketinq alətləri aşağıdakılardır:

- Əlverişli dizayn. Kitabxananın saytı elə layihələndirilməlidir ki, o eyni korrektliklə bütün qurğularda – standart kompüterlərdə, planşetlərdə, smartfonlarda və s. əks oluna bilsin;
- Əlverişli kontent. Faktiki olaraq kontentin adaptasiya edilməsi başlıqların və altbaşıqların, mətn hissələrinin və təsvirlərin potensial müştəri sorgularına uyğun olaraq sazlandırılmasıdır;
- Real zaman rejimində marketinq. Saytın hansı məqsədlərə xidmət etməsindən - tədbirlər, resurslar və ya xidmətlər - asılı olmayaraq istifadəçilər onlayn rejimə mütəxəssisə və verdikləri suallara anında cavabın alınmasına ehtiyac duyurlar;
- Mobil axtarış. Geolokosiya xidməti - kartoqrafik xidmətlərdə kitabxananın harada yerləşdiyi haqqında informasiyanın yerləşdirilməsi və heşteqlər - açar sözlərdən istifadə edərək məlumatdakı əsas fikri seçməyə, mövzu üzrə informasiyaları qruplaşdırmağa, istifadəçinin marağında olan mövzular üzrə sürətli axtarış etməyə imkan verir;
- Storitelling (story telling). Maraqlı tarixçənin yaradılması ilə internet resurslarının istifadəçiləri öz kanalları vasitəsilə onu yayırlar. İstifadəçi bu və ya digər saytı yalnız o zaman yadda saxlaya bilər ki, orada onu maraqlandıran və düşünməyə vadar edən yaxşı təqdim olunmuş tarixçə görmüş olsun.

Rəqəmsal kitabxanaların distant təhsili dəstəkləməsi veb əsaslı texnologiyalar vasitəsilə həyata keçirilə bilər. Sosial şəbəkələr – günümüzün ən populyar texnologiyası olub insanlara internet üzərindən virtual rabitə yaratmağa imkan verir. Kitabxanalar istifadəçilərlə əlaqə yaratmaq üçün sosial şəbəkə səhifələrindən yararlanır, yeni gələn kitablar, jurnallar və sənədlər haqqında məlumat verə bilirlər. Sosial şəbəkə saytları kitabxanacılarla və istifadəçilərə təkcə qarşılıqlı əlaqədə deyil, həm də mənbələri dinamik şəkildə bölüşməyə və informasiyanın yayılma əhatəsini genişləndirməyə də imkan verir. Bloq – məlumatların xronoloji ardıcılıqla göstərildiyi bir veb səhifədir. Bu bir növ fərdi onlayn gündəlikdir. Kitabxanalar bloglarına istifadəçilər və kitabxana işçiləri arasında qarşılıqlı əlaqələri təşviq etmək üçün başlaya bilirlər, həmçinin fəaliyyətlərinin və xidmətlərinin təbliği üçün də istifadə edə bilirlər. Bloqlar, istifadəçilərin kitabxananın xidmətləri və fəaliyyətləri ilə bağlı narahatlıqlarını, sorgularını və təkliflərini yazma biləcəkləri bir platforma rolunu oynayır. İnternetin istifadəsi artdıqca, interaktiv kitabxana veb səhifələrinin yenidən qurulması tələb olunur.